

Miha Zužek

ZARUČNIČKI TEČAJEVI KOJE BUDUČNOST TRAŽI

Pitanje zaručničkih tečajeva po mojem je mišljenju jedan od osnovnih, štoviše, i najosnovnijih problema naše pasterizacije. Ako uistinu želimo pomoći suvremenom čovjeku na putu k Bogu, moramo mu pokazati put k Njemu, koji vodi preko obiteljskog života. Čovjek je *ens familiare*, obiteljsko biće. Makar ta tvrdnja ima nekih ograničenja, ipak stoji da daleko najveći dio našeg života određuje obitelj iz koje smo izašli, koja nas je tjelesno i duhovno rodila i koja nam opet »oduzima« najviše vremena kad sami stvaramo svoju vlastitu obitelj.

Spolnost je naša sudbina, veli Fran Pediček. Bog je stvorio čovjeka kao muškarca i ženu, kao biće, razdijeljeno u dvije polovine. Muško i žensko su, veli indijska poslovice, kao dvije ljuštore jedne školjke. Tako je htio Stvoritelj i s tim našim temeljnim određenjem mora računati svatko tko želi surađivati u ostvarivanju Božjega spasenja.

Ako, dakle, ne spremamo našu mladež za brak, zanemarili smo bitnu zadaću naše pastorizacije. To nam se kasnije osvećuje na stotinu načina!

Današnje društvo, bez obzira na to nosi li socijalistički ili kapitalistički predznak, rado zaboravlja tu našu osnovnu određenost. Suvremeni život usmjeren je objektivno, predmetno, količinski. Proizvodnja, rezultati, realizacija — dakle, nešto što je izvan čovjeka.

A čovjek je prije svega osobno biće. Mnogo više nego odnosom proizvođač—potrošač obilježen je odnosom muško—žensko, mladić—djevojka. Tu se ne radi o nečem izvan nas, nego o našoj najintimnijoj biti. Bića smo koja osjećaju svoju ograničenost i zarobljenost i zato tražimo izlaz, dopunu u drugome, u susretu s čovjekom, koji je čovjek na drukčiji način, čovjek u drukčijoj tehnici, drukčijoj strukturi. Tako prelazimo sebe, izlazimo iz krletke vlastitog bića te se otvaramo u beskrajno more — uvijek novih načina sličnosti svome Stvoritelju.

Priprava na brak sutrašnjice

Kao nastavljajući Kristova spasenja Crkva mora najveću pažnju posvetiti obitelji, i to već u njezinu nastanku, kod priprave za brak.

Kakva treba da bude priprava koja će spremati za brak ne samo za danas, već i za sutra?

Teško je biti prorok, osobito na području koje je slabo istraženo i proučavano. Pastorizacija obitelji ovisi o kontekstu opće pastorizacije. A tko zna kakve će naglaske ona nositi za nekoliko desetljeća? Stojimo, naime, pred pitanjem koje smo jedva i postavili: koga da spremamo za brak? O tome ovisi i to kakva treba da bude priprema za crkveni brak.

Ima li smisla, pitaju se mnogi, vjenčati ljude koji nisu kršćani po uvjerenju? Smijemo li tražiti nerazrješivost braka i od onih koji su imali tu »nesreću« da su u djetinjoj dobi primili krštenje a da se nikad nisu osobno odlučili za Krista i za visoke evanđeoske ideale?

Stoga mnogi danas traže strože uvjete za one koji žele krštenje, krizmu, vjenčanje. Neki se pače boje da mnogi crkveno sklopljeni brakovi nisu uopće valjani: sakrament vjere ne vrijedi bez vjere!

Ta nesigurnost zahvaća svu pastorizaciju sakramenata. Mi krstimo gotovo svu djecu koju nam donesu — makar bilo više-manje sigurno da dijete neće primiti istinski kršćanski odgoj, koji nisu primili ni njegovi roditelji. U nekim evropskim zemljama stoga odgađaju krštenje djece takvih roditelja. Bijeli oci u Africi krste samo one koji više godina dolaze ne samo redovito na pouku nego i životom — i misom i molitvom — svjedoče da će evanđelje uzeti ozbiljno.

Poznato je da misionari u Africi dopuštaju da koji put i više od 70% katolički krštenog stanovništva živi u braku koji nije valjano sklopljen prema kanonskim propisima. Slično je i ponegdje u Latinskoj Americi.

Napokon, to nije ništa novo: i u prošlosti je praksa Crkve bila raznolika. Krštenje s krizmom dijelili su koji put samo u odrasloj dobi prokušanim katekumenima, a koji put svoj novorođenoj djeci, uzdajući se u pozitivan utjecaj kršćanske okoline. Tako je i sa sakramentom ženidbe. U početku nije bilo nekog posebnog crkvenog obreda za sklapanje braka, nego je Crkva glatko priznavala postojeće običaje kao valjani *signum sacramentale*, ako su zaručnici samo bili kršteni. Nije mi poznato kako i kada se razvio poseban obred crkvene ženidbe — pa i kad se razvio, nije se za njegovo primanje tražila neka posebna priprava. Crkva je pretpostavljala utjecaj kršćanske okoline, koja će supruzima — htjeli to oni ili ne — upravo nametnuti ideal braka prema evanđelju. Opciju za evanđelje nije vršio pojedinac, nego zajednica.

Danas se stanje posve promijenilo. Svatko mora sam načiniti svoj izbor, pa nastaje pitanje smijemo li dopustiti kršćanski brak tolikom mnoštvu koje nipošto nije dovoljno usvojilo evanđelje.

Da zaoštrimo, dakle, kriterije pa ćemo imati manje crkvenih vjenčanja, a više kršćanskih obitelji? Elita, dakle, a ne masa?

To je jedna alternativa, koja se posljednjih godina sve više prihvaćala, no većinom bez dovoljno refleksije. Ipak je usmjeravala dosadašnju pastoralnu strategiju.

Crkva mase ili elite?

God. 1974. izdali su urednici francuske revije *Informations catholiques internationales* Ernest Milcent i Marie Thérèse Grasset — ne sluteći ništa zla — knjigu *L'avenir de Dieu*. U njoj daju sliku Crkve god. 2000., koja neće biti Crkva mase, nego male, no kvalitativno jake i utjecajne elite. Svršeno će biti s Crkvom masovnih svečanosti, s Crkvom kojoj pripada većina pučanstva. Nestat će takozvanih socioloških kršćana. Tek rijetki pojedinci sami će doći do vjere, do osobne refleksije o životu i smrti, o Bogu i kozmosu, o putu čovječanstva prema apsolutnoj budućnosti. Za tu elitu neće više trebati ni crkava ni profesionalnih svećenika. Sve će se odvijati u malom krugu, no taj će imati velik utjecaj — kao mali kvasac u velikom tijestu.

Tek što je knjiga izašla, dočekalo ju je iznenađenje. Gotovo u isto vrijeme i posve neovisno od nje izašla je i knjiga koja je zastupala zapravo dijametralno oprečna stajališta te je u manje od tri godine uspjela prilično okrenuti pastoralni mentalitet u svijetu. Knjigu je napisao nepoznati francuski župnik Robert Pannet, a nosi naslov *Le catholicisme populaire* (Pučki katolicizam).

Pisac je mnogo godina djelovao među seljacima i radnicima u župama gdje ima malo praktikanata, a mnogo — i preko 80% — »sezonskih kršćana«. Oni dolaze u crkvu tek nekoliko puta u životu: za krštenje, prvu pričest, vjenčanje i za sprovod, dakle, kad se »njima osobno zvoni«. Nije to mnogo, no ipak im te svečane zgode znače nešto kao »bomba kisika«, koju udišu i tako im je omogućen osjećaj da ipak »ne žive kao psi«. A to je, napokon, »religioznost u temelju«: čovjek osjeća da njegov život nije samo neko biološko vegetiranje, već je uključen u neki viši smisao.

Do godine 1967/8. Pannet je i sam nekritički prihvaćao poglede koji su tražili uvijek više za krštenje ili vjenčanje. Da je tako išlo i dalje, jedva da bismo mogli još kome podijeliti sakramente. Crkva bi postala arhipelag neznatnih otočića u oceanu bezvjerja. To više ne bi bila Crkva izabranog Božjeg puka, ni narod Božji, nego sekta pojedinaca.

Bi li to bilo u skladu s objavom u Starom zavjetu, koji je bio sklopljen s čitavim jednim narodom? Bi li to bilo u skladu s proročanstvima, u kojima se Novi zavjet najavljuje kao Novi narod, koji nije u pojedincima, nego u cijelosti predan svome Bogu?

Ima neki globalan, nereflektirani način upoznavanja stvarnosti općenito i stvarnosti vjere napose. Samo rijetki pojedinci mogu sebi priuštiti

luksuz intelektualne, načelne, logičke i teološke refleksije. Hoćemo li kršćanstvo dići u takve visine da će biti pristupačno samo izabranicima? Kakve li elitne uzvišenosti! »Isus Krist nije ograničio broja spašenih na one koji su primili nivo zrele (reflektirane) vjere«, veli Pannet.

Ta je knjiga pobudila živo zanimanje, potaknula je mnogo rasprava i članaka. Ljetos je bio priređen već i prvi svjetski kongres o pučkoj religioznosti, naravno u Južnoj Americi, gdje se taj problem najviše osjeća: Kako će stomilijunska masa postići kvalitetu kad na jednog svećenika dolaze deseci tisuća vjernika? Ipak, i oni imaju pravo na krštenje i crkveno valjano vjenčanje.

To bi bile nekako dvije krajnje tendencije u Crkvi, a između njih postoji bezbroj varijanti i kombinacija. Za koju će se od njih odlučiti Crkva? Dosad nije o tome mnogo ni razmišljala ...

Problem nije nov. Kroz svoju povijest Crkva je birala sad jednu, sad drugu mogućnost, ne prema nekim teološki reflektiranim načelima, nego prema momentalnom nadahnuću, koje nije bilo bez Duha pa je stoga za ona vremena i krajeve bilo posve dobro.

A za naše bitno promijenjene prilike? Hoćemo li obnoviti praksu prvih kršćana, koji za vjenčanje nisu poznavali ni posebnih obreda? Ili praksu srednjeg vijeka, gdje su vjernici mogli sklopiti crkveni brak a da župnik o tom nije ništa ni znao, samo ako su imali volju da započnu zajednički život u nerazrješivoj vezi? Ili posttridentinsku praksu s priličnim zahtjevima i »svečanostima« što se tiče administrativne i juridičke strane, no gotovo bez psihološkog temelja i bez osobne priprave za brak? Kratko »ispitivanje« prije vjenčanja, gdje se radilo u prvom redu o katekizmu, doista nije moglo pružiti zaručnicima onaj uvid u život udvoje, koji bi se tražio za dobru koegzistenciju u fiziološkom, psihološkom, humanom i teološkom smislu.

Jean Delumeau, profesor crkvene povijesti u Parizu, tvrdi da su tek reformacija i protureformacija — u tom se ne razlikuju — počele Crkvi mnoštva naguravati formu Crkve elite.

Hoćemo li se danas odlučiti za Crkvu mase, kakva je recimo nastala nakon prvih Duhova, kad je odjednom bilo kršteno 3000 osoba, bez nekih posebnih tečajeva, samo na temelju jedne jedincate Petrove propovijedi? Ili za crkvu koja shvaća sakramente tako ozbiljno da ih dijeli tek onima koji živom praksom dokazuju da ih hoće i mogu ostvarivati?

Danas u svijetu vidimo različite odgovore a da se Crkva u cijelosti nije ni upustila u to pitanje.

To nikako ne olakšava našu zadaću. Kakvu pripravu omogućiti bračnom kandidatu da bude brak dobar ne samo za danas, već i za sutra?

Robert Pannet naglašava: nikoga ne smijemo gurnuti s njegove stepenice samo zato što se nije popeo na stepenicu više! Naprotiv, svakom moramo pomoći da se popne za stepenicu-dvije, koliko je sposoban i za koliko je primio darova.

Crkva pred odlukom

Ne znamo kakav će izbor načiniti Crkva god. 2000. ili 3000. Hoće li biti Crkva elite ili mase? Crkveni zakonik iz god. 1917. načinio je, čini se, veliku pogrešku: pred očima je imao Crkvu mase, no koja mora živjeti životom elite, za koji — nije sposobna: redovita misa, odgoj djece u kršćanskim školama, redovito ispovijedanje i pričešćivanje itd. To je bilo izvedivo tek u malom broju dijeceza po svijetu. Kako da jednom godišnje ispovjedi svojih 85.000 vjernika župnik u Buenos Airesu, koji ima uz to već sam blizu 70 godina?

Priprema se novi Zakonik, koji će bar donekle voditi brigu o konkretnoj situaciji Crkve u svijetu i neće tražiti ono što, recimo, 80% i više vjernika neće održavati. Ako u nekom gradu broj nedjeljnih praktikanata ne dostiže 10, pače ni 4% vjernika, nisu oni uvijek krivi za to: jednostavno nisu sposobni za održavanje propisa koji vrijedi tek za elitu.

Ako negdje narod još hoće crkveno vjenčanje, a nema nikakvih izgleda da bismo ga mogli pripremiti do, recimo, redovite nedjeljne mise, hoćemo li mu onda uskratiti i krštenje i vjenčanje?

Rješenje za kratak rok

Očito je, dakle, da ne možemo dati odgovor koji bi vrijedio stoljećima. Crkva mora prije izvršiti temeljne opcije.

Napokon, nama se tu ne radi o dalekoj budućnosti, nego o pitanjima koja se postavljaju sada i ovdje. Bilo je potrebno da stavimo naše pitanje u tako širok okvir kako bismo shvatili ozbiljnost i zamašitost problema. Tako ćemo onda k rješenju pristupiti oprezno, da ne zakočimo razvoj u određenom pravcu — dok nije sigurno da Crkva neće poći baš tim pravcem. Za nas je bitno da danas želimo svakome pomoći da se digne za jednu stepenicu više na putu k Bogu. A sakrament ženidbe veoma je značajna stepenica na tom putu.

Zaručnički tečajevi

Budući da ih svi bar malo poznajemo, prelazimo odmah na konkretna pitanja tih tečajeva.

1. Zaručnički tečaj — permanentan ili kampanjski?

Neki pastoralni radnici osjećaju kao neko nepovjerenje prema ZT: boje se da je sličan vatri od slame. Voljeli bi dugotrajniju, manje upadnu, a plodniju pripravu za brak. Ta mladog čovjeka treba na to spremati

godinama! Tako će imati vremena da misli integrira i da ih asimilira. A razmjerno kratak tečaj više-manje zaspe ga takvom količinom informacija da ih jednostavno ne može srediti.

To je istina. Mnogo uspješnija je višegodišnja priprema za brak u sklopu vjeronaučnih zajednica, ako one ozbiljno spremaju mladog čovjeka na kršćanski život i napose na kršćanski brak. Sudionici će tamo imati prilike da spoznaje provjere u životu svoje okoline te da ih integriraju sa spoznajama iz obiteljskog doma.

Uza sve to ipak i studenti, recimo, koji su godinama sudjelovali u takvim zajednicama nakon tečaja govore: Sve smo to već negdje čuli, ali to onda nije bilo toliko aktualno pa je prohujalo pokraj našeg uma i srca. Osim toga, dobro je jedanput čuti sve to ne razbacano nego u cjelini, povezano u naravan sustav.

Treba dodati još jedan razlog: koliko mladeži sudjeluje u takvim skupinama? Veći dio naše vjerničke mladeži nije sposoban da godinama ustraje u pohađanju vjeronauka ako od toga ne vidi neposrednu korist. A sposobni su da se oduševе za kraće vrijeme, osobito ako je ZT dobro pripremljen i »reklamiran«. Povlači za sobom i veće mnoštvo sudionika.

U župama gdje omladinski vjeronauk okuplja, na primjer, 15 osoba, od kojih istom trojica premašuju 18. godinu, ZT okupit će, recimo, 140 mladih iznad 18 godina. Tu se ne radi o nekom neodređenom vjeronauku, nego o njihovu svakidašnjem oštro doživljavanom traženju. To je zapravo »vjeronauk na suvremeni način«, odgovor vjere na njihova egzistencijalna pitanja.

No time nije umanjena uloga permanentnog pripremanja za brak. Gdje god je moguće, neka se ona provodi. No znamo da će biti malo sudionika pri tome.

NB. Sva ta i dalje navedena iskustva uzeta su iz pastoralne prakse u Sloveniji. U Hrvatskoj trebat će računati s tamošnjim posebnim prilikama.

2. Koga pozvati na ZT?

U nekom gradu počeli su zvati zaručnike koji su se prijavili za upis, neka u one dane do vjenčanja sudjeluju na ZT, koji je trajao non—stop (uz veliko opterećenje predavača). Rezultat je bio porazan: koji puta je bio prisutan samo jedan par! Pokazalo se da zaručnici zadnjih dana prije vjenčanja imaju toliko drugih briga da nemaju ni vremena ni psihičke pripravljenosti za nove spoznaje.

U istom su gradu zatim prešli na drukčiju praksu: pozvali su mladež (ne zaručnike!) neka dolazi na tečaj bar nekoliko mjeseci prije vjenčanja. Sad imaju ZT svaki mjesec, kojiput i s više od stotinu sudionika.

Nije uopće dobro da navijestimo »tečaj za zaručnike«. Mladi danas — to je žalosna značajka naše opće nesigurnosti — neće da budu »zaručnici«, ne žele priznati da ozbiljno misle na brak. Pa i onda kad već godinama »hodaju zajedno«, svakom će reći da je to »eto, samo tako«. Da-

pače i roditeljima skrivaju svoje nakane te ih obično »iznenađuju«: slijedeće subote mi ćemo se vjenčati... Pa i vjenčanje bi rado obavili sakriveno, negdje u hodočasničkoj crkvi. Stoga neće da dođu na tečaj ni oni koji se misle vjenčati za nekoliko mjeseci: čemu da se odaju? — Bolje je, dakle, organizirati pripravu na brak za svu mladež, koja je postigla željenu dob.

Negdje su pozvali svu mladež nakon svršene osmoljetke. Došli su stariji i mladi, no stariji su ubrzo napustili tečaj: nisu mogli podnijeti da budu svrstani u isti rang s pubertetlijama. Pa i predavači su se tužili da je publika premlada i premalo ozbiljna.

U tom griješe i neki župnici, koji unatoč svim instrukcijama šalju premlade na tečaj. Jedan je rekao: Pustite ih, ta i ne znate kako su već zreli. — Da, zreli su, no za neozbiljnosti, ali ne za dostojanstven pristup ozbiljnim problemima.

Premlad čovjek može fizički slušati sva predavanja, no sve leti kraj njegova uha jer nema još razvijenih sposobnosti da to prihvati.

Kao uvjet za sudjelovanje tražimo 18 godina života. Ne idemo na mjesec, nego kalendarski: svi rođeni te i te godine i stariji. Iznimke su djevojke koje će se uskoro udati.

A što s mladima? I njima je nužno omogućiti tečaj, no na nivou za koji su oni sposobni. To je, eto, »daljnja priprava za brak«. Tih tečajeva ima, ali ne mnogo: sve su raspoložive sile angažirane za neposrednu pripravu. A to nije dobro.

Svakako je potrebno da priprava na brak postane bitnim sastavnim dijelom sve naše katehizacije, na svim njenim stupnjevima — od predškolske djece do same ženidbe. Svaki odgoj koji u čovjeku budi nesebičnost, odricanje, vjeru u čovjeka već samim tim postavlja i temelje sretne obitelji. No potrebno je i nešto posebno, što je dosad bilo prilično zanemareno. Za pokus prikazao sam filmin s temom kako dijete dolazi na svijet, a koji je izrađen za predškolsku djecu. Najprije su ga gledala predškolska djeca, a zatim učenici 8. razreda. Slušali su očito potreseni ljepotom kako je Bog uredio naš postanak, a što im je dosad bilo zapretano lošim tumačenjem okoline. Pa i mladež poslije svršene osmoljetke rekla je nakon filmina: Deset godina prekasno! Toliko nepotrebna lutanja, pa i kroz prljavštinu.

3. Što onda da rade župnici neposredno prije vjenčanja?

Sigurno župnik ne može nadomjestiti tečaj. Uvijek će naići na par koji neće imati potvrdu o tečaju. Nemoguće im je govoriti o čitavoj psihološkoj, fiziološkoj, medicinskoj, teološkoj problematici braka. Meni je upravo mučno kad se gnjavim s takvima pa unatoč svoj dobroj volji vidim kako im malo mogu dati u usporedbi s onim što bi primili na tečaju. Da ne spominjem neizbrisiv dojam koji na sve sudionike ostavlja znatan

broj sati provedenih u skupu tolikih mladih, koji svom ozbiljnošću pripremaju svoju budućnost na dubokim i solidnim temeljima.

A kad donesu potvrdu? I onda je potreban lijep, obziran razgovor. Nikako nećemo s njima ponavljati tečaj, nego ćemo kušati doći s njima u najprisniji kontakt te im pomoći da se produbi njihova vjera i spremnost na sazrijevanje u braku. Napokon, svaki je par nešto jedinstveno i treba mu pomoći baš »na njegovoj stepenici«.

4. Predavanja ili susreti?

Ima i stručnjaka koji nisu za tečajeve — upravo iz navedenog razloga: tečaj je serijski pristup čovjeku, a on nije »iz serije«. Tečajevi bi se prema njima trebali odvijati u obliku susreta: 3 do najviše 6 parova treba da razgovaraju s već iskusnim bračnim drugovima, s liječnicima, psiholozima, svećenicima... ne prema nekom programu, nego prema svojoj konkretnoj situaciji. (Takvih prijedloga nalazimo kojiput i u anketama koje obavljamo nakon svakog tečaja.)

U nekim zapadnim zemljama pokušali su to i provesti. Rezultati nikako ne ohrabruju, dapače nas uvjeravaju da ostanemo kod ZT. Takav je oblik lijep u teoriji, no zahvaća zanemarivo malen broj mladeži. Tko poznaje mentalitet prosječnog čovjeka, zna da se on ničega ne boji više nego da ga netko izvuče iz njegova skrovišta te da traži od njega neka iznese svoje osjećaje, pitanja, pa možda čak i rješenja — koja su mu sve prije nego jasna. Taj je oblik moguć jedino kod onih koji su na takav način već navikli.

Neki traže da svi predavači surađuju od početka do kraja. Tako bi mogli podijeliti sudionike u manje skupine te s njima voditi rad po grupama. To bi bilo dobro, samo što to nije izvedivo. Jedva ćemo naći po jednog čovjeka (predavača) ili jedan par za jedno veče da idu jedan za drugim s tečaja na tečaj, koji se odvijaju uzastopce i paralelno. No gdje je to izvedivo, neka se ne propusti.

5. Obvezatnost tečaja

Možemo li tražiti da svi donesu potvrdu? Sigurno je da bi to bilo idealno, no to se ne može tražiti od početka, dok narod (pa i neki svećenici) o toj potrebi nisu uvjereni. Ta stoljećima je išlo bez toga!

Malo će postići i svećenik koji sam za svoju župu proglasi takav »zakon«. Onemogućit će se. Takva zadaća može se izvršiti samo suradnjom svih pastoralnih radnika. Tu je na ispitu naša svećenička solidarnost, naš prezbiterij. Jesmo li spremni uklopiti se u zajednički rad te prihvatiti stavove koji se možda i kose s našim dosadašnjim, možda već preživjelim stajalištima?

Gdje svećenici u nekom području (gradu, dekanatu) složno smatraju tečajeve potrebnima, nema većih teškoća. Pojedine slučajeve, koji su ipak »izmakli« tečaju, ionako moraju primiti u duhu pastirske ljubavi te ih

sami na prikladan način poučiti. Ako tu pouku budu uzeli ozbiljno, brzo će vidjeti njezine nedostatke i njezin teret (ne može se obaviti u manje od pet večeri za jedan par...) te će onda sve učiniti da zaručnici pravodobno idu na 2T.

No čini se da bi bilo pogrešno kad bi svećenik proglasio: tko nema potvrde, ne može se vjenčati. Bar zasad! Obligacija neka ne bude toliko juridička (ako ne..., onda), sankcionirana, već moralna: Nemoj sebi uskratiti tako veliko i nužno dobro.

To je velika zadaća episkopata, koji mora zajednički dati pastoralne upute i nadgledati (*episcopos* — nadglednik) kako se one obdržavaju. U Poljskoj je, na primjer, biskupska konferencija odredila da se svatko mora javiti za vjenčanje župniku bar tri mjeseca unaprijed, da bi tako mogao (i mora) sudjelovati na tečaju. Slično je i u nekim njemačkim biskupijama (zašto ne u svima?) te sve ide dobro.

6. Tko da priređuje ZT?

Zaručnički tečaj mora biti dovoljno pristupačan svima, pa i onima koji su službom često spriječeni. Stoga ih mora biti dovoljno. No nije nužno da budu baš u vlastitoj župi. U većim župama neka budu godišnje jedan ili dva puta. U gradovima svakog mjeseca, pa i češće. Tu će brzo iščeznuti pretjerane i umjetno održavane pregrade među župama. Narod ne živi u župi, nego u regiji. I pastorizacija mora biti suradnja župa u regiji.

No bez pomoći odozgo župe neće dugo ustrajati u tom nastojanju. Biskupijski obiteljski centar mora biti neprestani animator toga rada. Jedno naše područje — srednje velik grad i okolina — jedne je zime organiziralo tečajeve sa 1600 sudionika. No obiteljski je centar zadrijemao i nakon godinu dana samo još jedan svećenik drži redovitu pripravu. Drugi su šušтали.

7. Predavači

Domaći bračni drugovi, svećenici, liječnici... ili »uvezena ekipa«?

»Uvezeni« su s jedne strane interesantniji. Ako dođu iz ugledna centra, ako su zaista specijalisti, uvježbani, ako čine »uhodanu« ekipu, sve ide glatko.

Ima primjera da su domaći svećenici sami pokušavali, ali bez uspjeha. Potrebna je stanovita kvaliteta i kompetencija u struci, pa i komunikativnost i štošta drugo.

No svakako je potrebno da domaći svećenici surađuju s ekipom, bilo da dijele letke, preporučuju tečaj, pa i da prisustvuju predavanjima.

Ipak dajem prednost domaćoj ekipi. Nije nužno da bude iz župe, bolje da je iz regije. Nikako ne može »ekipa« biti domaći župnik. Može najviše da bude jedan od predavača. No bolje je da nije ni to. *Salus ani-*

marum suprema lex! Svaka zavist mora ovdje uzmaknuti. Nije važno da li drugi predaje bolje od mene: mladi će biti svom župniku to zahvalniji što im omogući bolji tečaj.

Prednost je domaće ekipe u tome što zaručnici mogu kasnije s njezinim članovima rješavati poteškoće na koje će naići u braku.

8. Tematika ZT

Osnovno pitanje: je li ZT priprava za brak ili katekumenat?

U Sloveniji su različiti pogledi na to, pa i praksa. Ponekad su prva predavanja o vjeri, pa se tek druga polovina tečaja bavi specifično bračnim pitanjima.

Interdijecezanska komisija za pastorizaciju obitelji smatra da u postojećem okviru kratkovremene pripreme za brak nema dovoljno mjesta za pravi katekumenat; no čitav je tečaj ipak veoma efikasan način evangelizacije. Uči mlade ljude pravoj ljubavi, a prava je ljubav uvijek put k Bogu. Nema nekih posebnih vjerskih tema, jer su sva predavanja prožeta vjerom. Svuda nastojimo pronaći kakav je plan Stvoritelja, nauku objave i učiteljstva. Pa i kad govori liječnik, ne govori kao indiferentan anatom ili fiziolog, nego kako kršćanin gleda na ljudsko tijelo i na njegovo mjesto u drami spasenja. Uvijek treba ukazivati na vrijednosti (valores), koje su položene u ljudsku ljubav i spolnost, a te su vrijednosti za kršćanina drukčije nego za onoga koji ne vjeruje. Tako su naši tečajevi eminentni duhovni doživljaji — što je jasno i iz anketa, koje ih nerijetko uspoređuju s duhovnim vježbama.

U Sloveniji zasad još nemamo zajedničke tematike. Smatramo bitnim da pastoralni radnici pokušavaju steći pozitivna i negativna iskustva, da se oduševljavaju za takav rad. Koordinirat ćemo kad bude nešto trebalo koordinirati.

Iznijet ću tematiku središnje ljubljanske grupe, koja je dosad spremila najviše pripravnika (oko 8000).

- *Sto jest i što nije ljubav*. Sexus, eros, agape. Spolnost u službi ljubavi. Značajke prave ljubavi. Razvojni stupnjevi ljubavi. To temeljno predavanje mnogima je kao otkrivenje: suvremena propaganda prekrila je mladima mogućnost vjere u pravu ljubav, za kojom ipak čeznu.
- *Stara i nova obitelj*. Sociologija obitelji između agrarnog i industrijskog društva, problemi zaposlenosti žena, smještaj djece, obitelji kao temeljne zajednice ljubavi, ne više kao ekonomske ustanove
- *Diferencijalna psihologija muškarca i žene*
- *Medicinsko-etičko predavanje*. Anatomija, fiziologija, kršćansko gledanje na tijelo. Metode regulacije porođaja — s medicinskog gledišta
- *Dijete i obitelj*. Volja za djecom, ljubav prema djeci, odgovorno roditeljstvo. Metode regulacije s etičkog gledišta

- *Biranje bračnog druga, usklađivanje prije i poslije vjenčanja*
- *Brak kao nosilac duhovnih vrednota*. Sakrament, liturgijski obred. Što treba pripremiti prije vjenčanja. Duhovni život obitelji.

Ako ima vremena, dodajemo i predavanje: *Sazrijevanje za brak*, o krepostima koje se traže za sretan obiteljski život.

O *odgoju djece* obično ne predajemo mnogo, jer ih ta pitanja tada još ne zanimaju. Ipak ne zaboravljamo na osnovne smjernice odgoja, koje uključujemo u navedena predavanja — no pozivamo zaručnike da kasnije surađuju u tečajevima za roditelje.

9. Kako pozivamo na ZT?

Sve ovisi o mjesnim svećenicima. Ako se oni zauzmu, ide dobro. Bez njih nema smisla ni pokušavati. Stoga je teret pripreme na njima. Oni dijele letke, u crkvi, pa i osobno — ne toliko sami, nego po članovima vjeronaučnih zajednica, pjevačkih zborova itd. Čini nam se veoma važnim da svaki mladić i djevojka dobiju letak osobno — u kuverti, sa svojim imenom. Osobito u župama gdje obavijest u crkvi ne rađa velikim plodom. No ima još župa gdje svećenikova riječ vrijedi dovoljno pa leci nisu uopće potrebni.

Nastojimo da u crkvi bude i plakat, po mogućnosti na svim vratima. U gradu se napiše na plakatu raspored svih tečajeva za čitavu godinu. Tečaj, dakako, naviještamo kod svih misa, štoviše, želimo da njemu — ako se održava prvi put u župi — bude posvećena čitava propovijed.

No najbolja propaganda je zadovoljstvo onih koji pohađaju tečaj. Gotovo matematički — prema porastu slušača — mogli bismo izračunati koliko ih je tečaj uspio zahvatiti.

10. Realizacija tečaja

Ima raznih tipova. Kranj, Celje, Nova Gorica itd. imaju permanentan tečaj — svake nedjelje naveče. Neki pet, neki i sedam nedjelja uzastopce. Svejedno je kada sudionik počne, važno je da apsolvira svih sedam tema.

U drugim gradovima imaju tečaj dva ili četiri puta godišnje, većinom u nedjelje naveče. U Ljubljani smo se odlučili za tečaj svakog mjeseca, no u pet radnih dana uzastopce: od ponedjeljka do petka naveče. To ima svojih prednosti: materija prijašnjih dana još je svježija, lako se može povezati, a temperatura je donekle »povišena«, pa nije potrebno ponovno »ugrijavanje«. No to ima i nedostataka: sudionici nemaju vremena da primljeno i asimiliraju. Ipak, u 95% slučajeva tim su rasporedom zadovoljni. Ovakvi tečajevi pretpostavljaju domaću radnu ekipu jer ekipa ne može toliko puta dolaziti od drugud.

Drukčije je s tečajevima po selima. Većinom okupljaju mladež iz više župa ili iz čitavog dekanata. Tečaj je jednom na godinu, katkad jednom

i na dvije ili čak na tri godine. Tamo obično nemaju svoje ekipe pa zato dolazi u pomoć centralna ekipa. Tečaj počinje obično u subotu navečer (preko tjedna mladi su na poslu), a nastavlja se u nedjelju prije podne (obično između dvije mise). Tako tri ili, bolje, četiri subote i nedjelje uzastopce: to nije predugo (najviše 22 dana!), tako da »zagrijanost« ne popušta. Svih predavanja je onda 12 do 16.

Kako znamo tko je obavio tečaj? Bez kontrole se ne može. Gdje je nema, mladež dolazi i odlazi, danas ih je mnogo, drugi put malo — kao na zabavi vatrogasnog društva. I sami žele osjetiti da je tečaj nešto ozbiljno. Pametna kontrola ne odbija ih, već ih privlači. Ima različitih metoda. Neki naprave popis pa se prisutni potpisuju. Župnici koji dobro poznaju sudionike i sami označuju na popisu tko je prisustvovao. Nikad ne prozivamo. Gdje je mladež iz raznih župa, razdijelimo na početku kuverte s toliko kartončića, koliko ima susreta. Nakon predavanja svatko preda kartončić na kojem je isti broj kao i na njegovoj prijavnici. Nakon tečaja župnik točno zna kad je netko bio prisutan. Tako svatko sam provodi kontrolu za sebe, a to je i najmanje odiozno. Potvrdu dobiju svi koji nisu izostali više nego jedanput. Mladež shvaća neozbiljnim ako potvrdu dobiju svi koji su se makar samo jednom pojavili.

Svaki susret ima dva predavanja (ili jedno, u dva dijela), a između njih je odmor. Zajedno s odmorom i diskusijom susret traje otprilike dva sata. Gdje je izvedivo, tečaj završava misom i zajedničkom pričesću, kojoj prethodi sakrament pokore. Tako tečaj još predstavlja kao neke specijalizirane duhovne vježbe: ispitivanje savjesti, reforma života, nov život na višoj razini religioznog doživljavanja. Kod zaključne liturgije mladež sama pjeva, čita, kaje se, kojiput i nešto govori. Ti se doživljaji ne zaboravljaju.

Pri predzadnjem susretu sudionici dobiju anketni listić koji Ispunjavaju i predaju ga kod zadnjeg susreta. Od tisuća takvih listića pamtim samo dva posve negativna odgovora: jednome je tečaj bio sablažnjiv jer se otvoreno govorilo o ljudskom tijelu, a drugi se grubo narugao svakom pokušaju da u ljubavi nađemo nešto uzvišeno. Dakle, dva nezrela slušača! U ogromnoj većini sudionici su zadovoljni i zahvalni — uza svu kritičnost: anketa je odličan barometar za sve nedostatke u predavanjima i u organizaciji.

Kako se tečaj financira? Držimo se načela: svaka akcija neka I financijski sama sebe nosi! Neka sudionici i sami nešto pridonesu! Tako će stvar više cijeniti. Što je badava, ne vrijedi mnogo. Ne tražimo taksu, nego preporučujemo da svatko u kuvertu s anonimnim anketnim listićem dadne I svoj doprinos, koliko mu se čini mogućim i nužnim. Obično se time pokrivaju svi troškovi. To je ugodno i za župu i za župnika: samo naruči ekipu, koja mu organizira tečaj, a on nema s njome ni previše posla, ni troškova.

Nakon tečaja, nažalost, obično nema ništa. No čvrsto vjerujemo da je zdravo sjeme Božje Istine palo u spremnu zemlju te da prije ili kasnije

mora donijeti svoj rod. A ima i primjera gdje je mjesno svećenstvo znalo prihvatiti priliku pa je ZT postao početkom skupljanja odrasle mladeži.

11. Audiovizualna pomagala

Upotrebljavamo magnetofon za koncentraciju i molitvu prije predavanja, dijapozitive, film o abortusu. Najviše ilustriramo medicinsko predavanje. Polako nastojimo sva predavanja svesti na audiovizualni oblik, jer iz anketa vidimo da su osobito manje školovani najviše impresionirani takvim oblikom rada.

12. Broj sudionika

Kojiput 15, kojiput 200. Bilo ih je negdje i 450, ali oni su samo jednom u takvom broju »naletjeli«. Najbolji postotak dostignut je u Pomurju (Murska Sobota), Zasavju (Trbovlje) i na Jadranu (Koper), gdje gotovo svi koji dolaze na vjenčanje donose potvrdu. Iznimke su na primjer radnici iz Njemačke.

U ljubljanskoj nadbiskupiji oko 30% svih vjenčanih prolazi kroz tečajeve. Za druge biskupije nemam upotrebljivih podataka.

13. Kako za sve to naći vremena?

Suvišno pitanje! Ako uspoređujemo koliko vremena upotrebljavamo mi svećenici za malu djecu, koliko za adolescente, a koliko za zrelu mladež koja stupa u brak, vidjet ćemo da prema toj najpresudnijoj dobi nemamo pravog odnosa. Isus je djecu volio i milovao, no naviještao je svoju nauku odraslima! I prvi korak bio mu je — na svadbu u Kanu!

Ne valja postavljati pitanje koliko će nam vremena ostati od djece za odrasle, nego koliko od odraslih — za djecu. Onda ćemo pronaći i načina da se za djecu brinu oni koji su za to pozvaniji i sposobniji. Što je veća oskudica svećenika, to racionalnije moramo iskoristiti svoje mogućnosti, što znači i više raditi na obnovi obitelji. Ne kažu krivo: da smo se dovoljno posvetili roditeljima, ne bismo trebali uopće poučavati djecu, ili bar toliko vremena utrošiti u to poučavanje.

Znam primjer svećenika iz moje ulice, koji sada radi u Mendози ispod Anda. Ima župu od 35 000 vjernika (to je tamo jedna od manjih župa). Usput je i dekan i još štošta drugo. Vjeronauk uopće ne poučava; ima 25 djevojaka koje katehiziraju, a on ih veoma ozbiljno odgaja za tu službu. Na sprovode ne ide, već samo nekoliko puta godišnje blagoslivlje groblje. Ali zato organizira tečajeve za zaručnike, i to 26 njih na godinu za grad koji je velik otprilike kao Split. S oduševljenjem pripovijeda kako su mladi tamo spremni prihvatiti Evandjelje, kako je jednom bilo i 320 sudionika ... Tečaj je pravi katekumenat, obnova u vjeri za sakrament vjere. U tome on vidi posljednju šansu Crkve da dođe u dodir s mladeži i posljednju šansu mladeži da susretne Krista.

šansa naše Crkve

Da se u Sloveniji ozbiljno prihvatimo posla, godišnje bismo mogli uspostaviti kontakt između Krista i deset, dapače i petnaest tisuća mladih. Ako za hrvatsko i ostala jugoslavenska područja računamo tripot toliko — kakva životna snaga na našem tlu! Toliko zauzetosti oko najozbiljnijih problema ne bi moglo ostati bez rezultata.

U tom poslu vidim — to ponovo naglašavam — jednu od prvih zadaća naše Crkve, koja je štoviše i — ostvariva!

Mislim da se obiteljski apostolat mora prije svega posvetiti zaručničkim tečajevima. Kuća se gradi odozdo: od priprave na brak nastaju obitelji prema Božjem planu. Mislim također da nije dobro mnogo letjeti po zraku, tražiti ne znam kakve originalne metode, domaće i uvezene, rastrkavati ionako malene snage. Obiteljski apostolat može se zamisliti kao vrt u kojem svatko radi što mu pamet donosi: ovaj sadi ljubice, onaj luk, treći kukuruz ... I to je dobro, ali samo za hobby ili za eksperiment, za traženje novih rješenja za sutrašnju »proizvodnju«. No što bi bilo od poduzeća koje bi dokinulo proizvodnju samo zato da se radnici mogu slobodno posvetiti isključivo laboratorijskom istraživanju? Pravi posao počinje onda kad naiđe plug te zaore duboko, planski; za njim se planski sije, sadi i obrađuje — i urod je drukčiji nego nakon diletantskog zauzimanja.

Mislim, dakle, da je naša prva zadaća omogućiti solidnu pripravu za brak ne tek izabranim pojedincima, nego svima koji žele svoju ljubav staviti u kontekst Krista i Crkve. Ako to realiziramo, recimo za pet slijedećih godina, postigli smo nešto epohalno. Ako to ne postignemo, naše su uljanice utrnule, Gospodin je prošao pokraj nas.

Druge metode neposredne priprave za brak

Kod nas još nije pokušana, no nadamo se da će uskoro biti, mogućnost »vikenda priprave za brak«. Od petka naveče do nedjelje naveče skupili bi se parovi pripravnika u domu duhovnih vježbi pa bi se uz predavanja, diskusije i rad po skupinama (tu će biti ostvarivo i ono što je na običnim tečajevima teže postići) te uz završno bogoslužje nastojali pripremiti bolje nego što biva na običnom tečaju.

U ferijama bi se mogli održavati i takvi tjedni, koji bi još dublje djelovali na sudionike. Tjedni daljnje priprave već su se dobro iskazali — samo da ih ima više!

Mogli bi se provesti i dopisni tečajevi, no tražit će mnogo organizacije.

Zadaća i pomoć viših organa

Bez nekog višeg organa — dijecezanskog ili interdijecezanskog — taj posao ne može biti ni koordiniran ni animiran. Moguća je površna, ali ne i ozbiljna, planska pastorizacija. To je velika odgovornost obiteljskih vijeća i komisija, pa i samih biskupa koji ravnaju i prate njihov rad. Napokon, i u Rimu postoji Komisija za obitelj, i to je dovoljna sugestija za svaku našu biskupiju.

Komisija će oduševljavati svećenike, još više, spremat će ih za taj posao. U razgovorima, predavanjima, na dekanatskim konferencijama, s preporučivanjem i izdavanjem literature, audiovizualnih pomagala itd. dat će im ne samo volju, koje obično ne nedostaje, nego i specijalizaciju te osjećaj kompetencije, bez kojega se ne može nešto takvo raditi.

Komisija će spremati i liječnike i bračne drugove koji će surađivati na tečajevima. Ona će stvarno pomagati svećenicima, koji budu željeli organizirati tečaj — savjetima o lecima, o mjestu i vremenu, itd. Sam biskup poticat će svećenstvo na takav apostolat i neće zaboraviti skromne zahvale svećeniku koji se za to založio. Propisat će ovu značajnu temu jedanput i za pastoralne konferencije.

Ako komisija bude aktivna, otkrit će i mnoge nove mogućnosti djelovanja.

Zaključak

Ne znam kakav će biti oblik Crkve za sto godina, no znam da će ovisiti o tome kako smo mi danas iskoristili šanse koje imamo. Polazna točka u našem radu treba da bude naša sadašnja duhovna situacija sa svim što u sebi nosi ostvariva u budućnosti. Sutra ćemo vidjeti već korak dalje. Put Crkve kroz povijest često je sličan putu kroz maglu. Ne vidiš daleko, no vidiš toliko da možeš načiniti pet-šest koraka. Učiniš li ih, time se i zavjesa magle odmakla za novih pet-šest koraka.

A to je dovoljno za naš kratki život ako znamo da je put Crkve trasirao Duh, da je taj put identičan Kristu, da nas na kraju puta sve čeka — Otac.

WHAT KIND OF THE PREPARATION IS NEEDED FOR THE MARRIAGE?

Summary

The biggest part of human life is determined by the family, let it be the question of family the man comes from, which gave him bodily and spiritual

birth, or the family he has made himself. If we really wish to help the modern man on his way towards God, we must take in account the way leading him through the life of family. That is why the preparation of the youth for the marriage makes an essential task in our pastoral work!

But, who is supposed to be prepared for the church-marriage? Maybe all baptised — even if they didn't reach yet the personal and mature faith? Or only the best among them, the elite? This dilemma comprises the whole pastoral work concerning the sacraments, because the sacrament of faith can't be received fruitfully without faith. The practice and the legislation of the Church in the past and still today were going unsteadily. Even today we haven't got a clearness in our views and programmes. Therefore, we must be aware that all our pastoral solutions today are rather for a short time period — until we find better understanding of the current and coming problems. The author concludes: we wish to help and encourage everybody to advance at least one pace more close to God.

This kind of reasoning makes feasible to give quite a flexible answer to our question: What kind of the preparation should be offered to any candidate for the marriage in the Church? The ideal preparation for the marriage should be a permanent process for several years and systematic work with the young people for the biggest task in their lives. But, the period of the *immediate* preparation, when the courses for the betrothed should be given, seems to be the privileged time, because the young feel the need to connect the experience from the past with a new experience of this moment, and that should be able to give an answer of faith to their existential questions.

Afterwards the author deals with the practical questions concerning the courses for betrothed, which appeared as *the most suitable form in this preparation*.

Who is to be invited to attend this course? What the parish priest should do immediately for these people before marriage? What kind of form to prefer: to take all candidates together or to choose a certain number of the people? Should be all of them obliged to attend this course?

Who is supposed to give the course? Who should take care for the course — parish priest, diocesan or interdiocesan factor? What kind of a subject—matter and the themes schedule to propose? In his answers to these questions the author refers to the concrete experiences from the courses he attended in the different parts of the world, and especially to his experiences in Slovenia.

The great chance and one of the most important tasks in our local church consists of giving the opportunities for the solid preparation for the marriage to all who are willing to put their love at disposal to Christ and Church, and that means to organize and make fit the young people — who have reached the required age (18 years) — for the marriage, and build them in as integral part in the entire religious education in all its levels — starting from the primary school pupils and farther up. With the sobriety in an experimentation, in mutual cooperation of the parishes and the help of interdiocesan factors, this chance can *come true*.